زحرف سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الزّحرف — އާޔަތްތައް ޖުމްލަ (٨٩)

حمٓ ﴿١﴾ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ وَإِنَّهُۥ فِىٓ أُمِّ ٱلْكِتَٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكْرَ صَفْحًا أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِىٍّ فِى ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِىٍّ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَآ أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾

ތަރުޖަމާ

حمٓ ﴿١﴾ = މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު ޙަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ تعالى އެވެ. وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތް ގަސަމްކުރައްވައި (قرآن ގަސަމްކުރައްވައި) ﷲ ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. إِنَّا جَعَلْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ފޮތް ލެއްވީމެވެ. قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުން ވާ ފޮތެއް ކަމުގައި (عرب قرآن އެއް ކަމުގައި) لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ = (އެ قريش ންނަށެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި، فكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ފޮތް ވަނީ فِىٓ أُمِّ ٱلْكِتَٰبِ = أصل ފޮތުގައެވެ. لوح المحفوظ ގައެވެ. لَدَيْنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ = މިންވަރު އުތުރިގެންވާ ފޮތް ގަދަރުވެގެންވާ أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكْرَ = ފޮނުއްވުން ބަލައިނުލައްވައި ތިޔަބައިމީހުން އެކަނި ދޫކޮށްލަން އުޅޭން ދޫކޮށްލައްވާނީތޯއެވެ؟ صَفْحًا = ފުރަގަސްދީގެން(ދޫކޮށްލައިގެން އަޅައިނުލައްވައި) أَن كُنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ވީމާ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ = ކަންކަމުގައި އިސްރާފުކުރާ، ޙައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ދާ ބައެއް ކަމުގައި وَكَمْ أَرْسَلْنَا = އަދި ކިތައް ކިތައް ނަބިއްޔު ބޭކަލުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ ނަބިއްޔު ބޭކަލުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ.) مِن نَّبِىٍّ = ނަބީ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން فِى ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ = އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގައި وَمَا يَأْتِيهِم = އަދި އެމީހުން ގާތަށް ނާދެއެވެ. مِّن نَّبِىٍّ = އެއްވެސް نبى ބޭކަލަކު إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ = އެބައިމީހުން އެ ބޭކަލަކާ މެދު يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٧﴾ = މަލާމާތުކުރާ ކަމުގައި فَأَهْلَكْنَآ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. أَشَدَّ مِنْهُم = އެމީހުންނަށްވުރެ (މި قريش ންނަށްވުރެ) ވެސް ބާރުގަދަ މީހުން بَطْشًا = ބާރުގަދަ ކަމުގެ ގޮތުން وَمَضَىٰ =

އަދި ފާއިތުވެ ހިނގައްޖެއެވެ. مَثَلُ ٱلْأَوَّلِينَ ۝٨ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ مثال ތަކެއް. އެމީހުންގެ خبر ތަކެއް وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފި ވިއްޔާ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ ކާކުހޯ لَيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. خَلَقَهُنَّ = އެތަކެތި ހެއްދެވީ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ۝٩ = عزّة ވަންތަ، ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) حم މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ މާތްވެ ދަންނަވޮޑިގެންވާ الله އެވެ.

(٢) ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގެ قرءان ގަސަންދުރައްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. (މި ހުވައިގެ جواب އަކީ ހަމަކަށަވަރުން قرآن އަކީ هداية އެކެވެ. މީސްތަކުންނަށް ވާ މަގުދައްކާކެވެ.)

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ عرب ބަހުންނެވެ. عرب قرآن އެއް ކަމުގައި އެ قرءان ދެއްވީމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި، فكر ކުރުމަށް ޓަކައެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ފޮތް ވަނީ أصل ފޮތުގައި ލިޔެވިގެންނެވެ. އެބަހީ لوح المحفوظ ގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. އެ ފޮތަކީ އެ ފޮތުގެ قدر އާއި، މަންޒިލަތު މަތިވެރިވެ އުތުރުވެގެންވާ، އަދި އެ ފޮތުގެ حكم ތަށް ގަދަވެގެންވާ ސިފަ ފޮތެވެ.

(٥) (އެންމެހައި ކާފަރުންނާއި، مشرك ންނޭވެ.!) ތިޔަބައިމީހުންނީ ނުބައި ކަންތަކުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ގޮސްފައިވާ ބައަކު ކަމުގައި ވީހިނދުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން އުޅޭ ގޮތަކަށް އުޅުމަށް، މި قر قرآن ވިސް ބާވައި ނުލައްވައި ހަމަ ބާކީކޮށް ދޫކޮށްލާނީ ހެއްޔެވެ؟

ނޫނެކެވެ. މި އާޔަތުގެ ترجمة އަދި تفسير އެބަހީ ގޮތަކަށް ލިޔެވިގެން ވެއެވެ. މިތާ ލިޔެފައި މިވަނީ އޭގެ ތެރެއިން އެއް ގޮތެވެ. والله أعلم

(٦) އަދި އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކިތައްމެ نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވިން ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٧) އަދި އެ މީސްތަކުންގެ ގާތަށް - އެ أمّة ތަކަށް - نبي ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އެ ބޭކަލަކަށް މަލާމާތްކޮށް، ފުރައްސާރަކޮށް، ގޮތާ ނުހަދާ އެއް ބޭކަލަކުވެސް އެއް أمّة އަކަށްވެސް رسول ކަމާއިގެން ވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. (ހުރިހާ ބޭކަލުންނަށްވެސް އެ أمّة އެއްގެ މީހުން ކަންތައްކުރީ އެގޮތައިންނެވެ.)

(٨) ފަހެ މިހެން قريش ންނަށްވުރެ ބާރުގެ ގޮތުން މާ ގަދަފަދަ (ފުދުންތެރިކަމުގެ ގޮތުން މާ ބޮޑު އަދައިވެސް) އެތައް އެތައް قوم އެއްގެ ވާހަކަ މި قرآن ގައިވެސް بيان ވެ ذكر ކުރެވިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެ އެންމެންވެސް (ނުކިޔަމަންތެރި ވެރިންގެން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރައްވައި ބަރުބާދުކުރައްވައިލީމެވެ. (ވީމާ قريش ންނަށްވެސް ބަސްނުއިވާ ވާނީ ހަމަ އެގޮތެވެ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ދެރަ، ނިކަމެތި ގޮތަކަށެވެ.)

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކާކުހޯ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެތަކެތި ހެއްދެވީ عزّة ވަންތަ، އަދި ހުރިހައި ކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ وَٱلَّذِى نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُۥا۟ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا۟ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُوا۟ لَهُۥ مِنْ عِبَادِهِۦ جُزْءًا ۚ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

މުފްރަދާ

ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ. جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭމެންނަށްބިންލެއްވި ބިންގަނޑުލެއްވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. مَهْدًا = ތަނަވަސްކޮށްލެއްވުމުގައި وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެތާގައި ލެއްވިއެވެ. سُبُلًا = މަގުތައް لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައި. وَٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ. نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ބާވައިލެއްވި (ވަރުގަދަކޮށް) ލައްވާވައެވެ. مَآءً بِقَدَرٍ = ވާރޭ މިންވަރަކަށް ދިން فَأَنشَرْنَا بِهِۦ = ދިރުން ދިރުވާލެއްވި އެ ފެނުން ދިރުއްވައިދެއްވީމެވެ. بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ = މަރުވެފައިވާ ބިން كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ކަބުރުތަކުން) ނެރެވޭނީ وَٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا = ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ޖޯޑުތައް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ = ބޯޓުތަކާއި ޖަނަވާރުތަކުން، نعم ސޫރާގެ ބޭރުން مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ސަވާރުވާ ބައެއް لِتَسْتَوُۥا۟ = ތިޔަބައިމީހުން އަރައި ހިފެހެއްޓުމަށް عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ = އޭގެ ބުރިތަކުގެ މަތީގައި ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރުމަށް نِعْمَةَ رَبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ = އޭގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އަރައި ހިފެހެއްޓުމުން، وَتَقُولُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކިޔުމަށް ޓަކައެވެ. (ބުނުމަށްޓަކައެވެ.) سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމެވެ. سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا = އެކަލާނގެ އައީ އަޅަމެންނަށް މިއީ (މި ސަވާރީ) ކިޔަމަންކުރައްވައިދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. وَمَا كُنَّا لَهُۥ = އަދި އަޅަމެން އޭނާ ބާރަށް ނުވަތެވެ. مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ = ކޮންޓްރޯލްކުރެވޭނެ ބާރެއް ވެރިވީއެއް ނޫނެވެ. وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން އަޅަމެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ. لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެނބުރި ދިޔުން ވެރި وَجَعَلُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެމީހުން (އެ مشرك ން) އެކަލާނގެއަށް ހަދައިފިއެވެ.

ހަދަޖެއްސެވިއެވެ. مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން جُزْءًا = ބައެއް (ملائكة ބޭކަލުން އާއި الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި ހަދައި ހަދަޖެއްސެވިއެވެ.) إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = ކަނޑައެޅި ބާރަށްވެގެން ނާޝުކުރުވެރިޔެކޭ މިހެނެ ކަމުގައި ވެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިމަކީ ތަންމަތްތެއް ކަމުގައި ބިން ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެ ބިމުގައި މަގުތައް ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުމުގައި ހިނގާބިނގާށެވެ، ތަންތަނަށް މަސައްކަތްތަކުން ފަސޭހަވެ، ފުއްދުމަށް ބަލާށެވެ.

(١١) އަދި އެކަލާނގެއީ ވަކި މިންވަރަކަށް މަތިން، އުޑުން ވާރޭފެން ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާ ހަރު ބިމަށް ހަރަކާތްތެރިކަން ދެއްވީމެވެ. (އެ ބިމުން ގަސްގަހާ ނުކުތުމުން، ފުރިހަމަކޮށްވެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން محشر ފަޅަށް ބަރީ ކަބުރުތަކުން (قيامة ދުވަހުން) ނުކުންނާނީ އެގޮތަށެވެ.

(١٢) އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ ތަކެތީގެ ޖޯޑުތައް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަރަ ދޯނިތަކާއި ޖަނަވާރުތަކުގައި، نعم ސޫރަތުގައި ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ސަވާރުވާނޭ ތަކެތި އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ.

(١٣) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެ ތަކެތީގެ ބުރިކަށިތަކުގެ މައްޗަށް ސަވާރުވުމަށް ބަލާށެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އަރައި، ހިނިހުރުމެއްޖެހޭ، ދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ހަނދާންކޮށް، އެކަލާނގެއަށް ذكر ކުރުމަށް ބަލާށެވެ. އަދި (سُبْحَـٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَـٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ) މާނައީ: މި ސަވާރީ އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަން ކޮށްދެއްވި ކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އަޅުގަނޑު އަމިއްލައަށް އެ ސަވާރީ ކިޔަމަން ކުރުވުމަށް ބާރުނެތް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (މިފަދައިންކިޔައި އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކުރުމެވެ.)

(١٤) (وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾) އަދި އަޅުގަނޑު އެނބުރިދިއުން ވާނީ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ. މިފަދައިން ކިޔުމަށް ބަލާށެވެ.(މިފަދައިންކިޔައި އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކުރުމެވެ.)

(١٥) އަދި އެ مشرك ންގެ މީހުން الله ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ބައެއް އެކަލާނގެ ދަރިކަލުންކަމުގައި ލައި، ހަދަޖެއްސެވިއެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަމުގައި ملائكة ބޭކަލުން އާއި އެކަލާނގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި ހަދަޖެއްސީ، އެބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ކުރަން ފެށީއެވެ. ދަރިންނަކީ ބަފައިގެ ބައެކެވެ. މިގޮތަށް އެންމެހައި ހުސް ސިފައިން الله ހުސް طاهر ވަންތަވާ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ވަނީ ކަނޑައެޅި ބާރަށްވެގެންނާ ނާޝުކުރުވެރި ބޭ ކަމުގައެވެ. (އެހެނީ الله ގެ نعمة ތަކަށް ދޮގުހަދައި، ނާޝުކުރުވެރިވެއެވެ.)

أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَىٰكُم بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ فِى ٱلْحِلْيَةِ وَهُوَ فِى ٱلْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَٰهُم ۗ مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

މަރުޢަދާ

أَمِ ٱتَّخَذَ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ހިއްފެވި ގެއްދުވޯ؟ (އެކަލާނގެއަށް ހަމަޖެއްސެވީ ގެއްދުވޯ؟) مِمَّا تَخْلُقُ = އެކަލާނގެ ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން بَنَاتٍ = އަންހެން ދަރިން وَأَصْفَىٰكُم = އަދި ޚާއްޞަކުރެއްވީމުންތޯ إختيار ކޮށް/ خاصّ ކޮށް بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ = ފިރިހެން ދަރިން وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم = އަދި އެމީހުންކުރެ މީހަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާއި بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް އެމީހުން މިސާލުޖެހި އެކަލާނގެ ތަރެސްކަންފުޅުގެން ނިސްބަތްކޮށްދި ތަކެތީގެ ތެރެއިން (އަންހެން ދަރިން) މިހެނެކަށް އަންހެން ދަރިއަކު ލިބުނުކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ) ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا އެމީހާގެ މޫނު (ހިތާމަވާއިރު، نفرة ނުކުރެވުން ކަޅުވެ ދެއެވެ. وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ = ހިތާމަވާއިރު، ރުޅިވެރިކަމުން ފުރިގެންވާ حال أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ = އަދި އުފެދިގެންވާ މީހަކުތޯ؟. فِى ٱلْحِلْيَةِ = ގަހަނާއިރު، ޒީނަތުގައި وَهُوَ = އަދި އޭނާ ވާ حال فِى ٱلْخِصَامِ = ޖަދަލުކުރުމުގައި حجّة ދެއްކުމުގައި غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ = ބަޔާން ނުކުރެވޭނެ (حجّة ނުދެއްކޭނެ) މީހަކު ކަމުގައި وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = އަދި އެމީހުން މަލާއިކަތް ބަޔަކުކަމުގައި ލައިފިއެވެ. (ހަދައި، ހަމަޖެއްސައިފިއެވެ.) ٱلَّذِينَ هُمْ = އެއުރެން އަޅުކަލުން ވާ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އަޅުން ކަމުގައި إِنَٰثًا ۚ = އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި (الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި) أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ = އެމީހުން ވަނީ އެއަޅުކަލުން ހެއްދެވިކަން ދުށީ ގޮތުގައޯ؟ އެބަ حاضر ވެ ތިބީ ގޮތުގައޯ؟ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ = އެމީހުންގެ އެ ޝަހާދަ - އެ ބުނުމެއް - ލިޔެވޭނެއެވެ. ކިޔާލެވޭނެއެވެ. وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި (އާޚިރަތުގައި) އެމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ. وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން (يعنى އެ مشرك ން) ބުންޏެވެ. لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ ނަމަ مَا عَبَدْنَٰهُم = އަޅުނުކަމެއް އެ ملائكة އަޅުކަމެއްނުކުރެމެ އަޅުކަން ނުކުރީމުއެވެ. مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ = އެމީހުންނަކަށް އެކަމުގެ (އެކަން ބުނުމުގައި) ނުވެއެވެ. مِنْ عِلْمٍ ۖ = އެއްވެސް އެނގުމެއް إِنْ هُمْ =

އެމީހުން ނުވެއެވެ. إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ = ދޮގުހަދާ ބަހަނާ ހަދުގަދައި ފުނޑި (ހީކޮށް ޚަޔާލުކޮށް ބަހަނާ ހަދުގަދައިފުނޑި)

إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ޚިޔާރު ކުރެއްވީ؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން އަންހެން ދަރިން ޖިންސު އެކަލާނގެ ބަރަސްކަތްތެރިކަން خاصّ ކޮށް، ފިރިހެން ދަރިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ. (މިއީ ފަރަށްފުޅު އަރަބިކަމެއް، އަދި ނުބައި ބަހެކެވެ.)

(١٧) އަދި އެބައިމީހުން رَحْمن ވަންތަ، މާތް الله އަށް އެ ފައްސަރުކުރާ/ އެ خاصّ ކުރާ ތަކެތިން އެމީހުންކުރެ މީހަކަށް އުފަންވިކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޖެއްޔާ، (އެބަހީ އެއިން މީހަކަށް އަންހެން ދަރިއަކު ލިބުނުކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޖެއްޔާ) އެކަމާ ހިތާމަވެއި، نفرة ނާ އޮޔާގެ މޫނު ކަޅުވެ، މޫނުގެ منظر ހުތުރުވެދެއެވެ. އަދި އޮޔާ ހުންނާނީ އެކަމާ ހިތާމަވެއިންނާއި، ރުޅިން ފުރިގެންނާ حال ގައެވެ.

(١٨) (އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް خاصّ ކުރަނީ) ގަހަނާއާއި، ޒީނަތްތެރިކަން (ބޭނުން ގެނަސްގެން) އުފެދި ބޮޑުވާ މީހަކު ކުރެއްވީ؟ އަދި އޮޔާ ޒުވާބުކުރުމާއި، ކުރުދަލީލުގައި ބަސް حجّة قائم ކުރުމުގައިވެސް دليل بيان ނުކޮށްދެވޭ މީހަކު ކުރެއްވީ؟ (އަންހެނުންނަކީ ފިނި ގަހަނާއާއި، ޒީނަތްތެރިކަން ބޭނުން އިސްކުރާ މީހުނެވެ. حقيقة ގައިވެސް އެއީ އުޅުރުގަދައި ހުރި އެއްކަލަކެވެ. عامّ ކޮށް حجّة قائم ކުރުމުގައިވެސް އެކިވާނެއެވެ.) އެފަދަ އެކި ޒާތެއް الله އަށް نسبة ކޮށް، އެކަލާނގެ وحدانيّة އާ خلاف ވާ އަދަބުކުޅޭ، ނުބައި ވާހަކައެއް الله އަށް نسبة ކުރުމަކީ ކުޅެވެސް ތަހުލީލު ކުރުމެއް ޖެހިގެން ނުވެއެވެ. تعالى الله عن كلّ ذالك علوّا كبيرا

(١٩) (އަދި އެ مشرك ންގެ މީހުން) رَحْمن ވަންތަ މާތް الله ގެ އަޅުންތަކެއް ކަމުގައިވާ ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަންހެންތަކެއް ކަމުގައި ހަދައިފިއެވެ. އެމީހުން ފަދަ الله تعالى އެމަލާއިކަތް ބޭކަލުން ހެއްދެވިއިރު އެތަނުގައި ހާޒިރު ވީހެ حاضر ވެ ތިބީ ހެއްޔެވެ؟ (މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަށް އަންހެން ބައެއްކަމަށް ނުވަތަ ފިރިހެން ބައެއްކަމަށް އެނގޭނީ އެހެންނަމަ ތިބީއެވެ؟) ނިކަންނުހެ އެމީހުން އެ ބުނާ ބަސް އެމީހުންގެ عمل ގެ ފޮތުގައި ލިޔެއްވާނެއެވެ. ދުވަހު އެމީހުންނަށް އެ ނުބައި ބަހާމެދު ސުވާލުކުރެވޭ ހުއްޓެވެ. އަދި އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެވޭހުއްޓެވެ.

(٢٠) (ކާފިރުންގެމީހުންބުނެއެވެ.) رَحْمن ވަންތަ ކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެން ނަމަ އަހުރެމެން ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ނުކުރީމެވެ. (ނުކުރެވޭނެއެވެ.) އަހުރެމެންނަށް އަޅުކަން ކުރެވޭކަން އެއީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ ނަތީޖާ ކަމުގެ ދަލީލުކަމެވެ. ދަންނައެވެ. މިއީ ބޮޑު بهتان ތުހުމަތެއް عقيدة އެކެވެ. އެހެނީ إيمان ކަމާއި، ކާފިރުކަންވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ الله އެވެ. އެކަމަކު އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކާފިރުކަމަށް ރުހިވޮޑިގެން ނުވަތަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެ ވާހަކައިން އެމީހުން އެ އެނގޭ ބަދަލު އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަކަން ދައްކާނެވެ. (تعالى الله عن كلّ ذالك علوّا كبيرا) އަދި އެމީހުން އެފަދަ ބަސް ބުނުމުގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އެނގުމެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުން ހަމައެކަނި ދޮގުހަދާ ހަދުގަދައި ފުނޑި ނުވެއެވެ.

أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا مِّن قَبْلِهِۦ فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ قَٰلَ أَوَلَوْ جِئْتُكُم بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ ۖ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾

ތަރުޖަމާ

أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا = ނުވަތަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތެއް ދެއްވީ ހެއްޔެވެ؟ مِّن قَبْلِهِۦ = އެ قرآن ގެ ކުރިން فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން އެ ފޮތަށް ހިފަހައްޓާން (އޭގައި ވާގޮތަށް عمل ކުރާން) بَلْ = އަދި ހިތުމް ހެއްޔެވެ؟ އެހެންނެއް ނޫނެވެ. قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ = އެމީހުން ބުނި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ފެނިފި ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން دين އެއްގެ މަގުގައި ވަނިކޮށެވެ. (ގޮތެއްގެ މަގުގައި ވަނިކޮށެވެ.) وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވެސް عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ފިޔަވަޅުގައި އެ ތަބާވެވޭގެ މަގުގައި مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ = މަގުހިފައިގެން ތިބީމެވެ. وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. فِى قَرْيَةٍ = އެއްވެސް ރަށަކަށް مِّن نَّذِيرٍ = އެއްވެސް نذير އަކު إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ = އެރަށުގެ مترف ން ބުނި ބަސް (مترف ނިޢުމަތް نعمة ގައި އުފާ ބޮޑު މީހުންނެވެ.) إِنَّا وَجَدْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ފެނިފި ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ގޮތެއްގެ މަގުގައި (دين އެއްގެ މަގުގައި) ވަނިކޮށެވެ. وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ފިޔަވަޅުގައި އެ ތަބާވެވޭގެ މަގުގައި مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ = تبع ވެގެންނެވެ. قَٰلَ = އެކަލޭގެފާނު (އެމީހުންގެ رسول ާ) ވިދާޅުވިއެވެ. أَوَلَوْ جِئْتُكُم = އަޅުގަނޑު ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަހުރެން ގެނައިނަމަވެސް ހެއްޔެވެ؟ بِأَهْدَىٰ = މާ ސީދާ މަގުމަތީގެ مِمَّا وَجَدتُّمْ = ތިޔަބައިމީހުން ދުށް އެއްޗަކަށްވުރެން عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ = އެގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ވަނިކޮށް. قَالُوٓا۟ إِنَّا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިނިވަނީ بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ = އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިޔަބައިމީހުން ފޮނުވުން އެއްޗަކަށް كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ = ކާފަރުވެގެންނެވެ. فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިއްޕަވައިފީމެވެ./

(އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) فَٱنظُرْ = ފަހެ = ކަލޭގެފާނު ނިހަން ބައްލަވާށެވެ! كَيْفَ كَانَ = ވީ ކިހިނެއްކަން/ ވީ ގޮތް عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ = ދޮގުކުރިންގެ ނިމުން/ އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު

إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) ނުވަތަ އެ قرآن އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން އެމީހުން އެ ފޮތެއްގައި ކިޔަވައިއްޖެއި، އެ ފޮތުގައި ވާ ގޮތަށް حجّة قائم ކުރާނޭ ފޮތެއް އެމީހުންނަށް ތިމަން ބަސްކަލާނގެ ދެއްވި ހެއްދެވީ؟ (އެހެންވެސް ނޫނެވެ.)

(٢٢) ނަމަ ކިއްޔެއް ހެއްދެވީ؟ އެހެންނަމަވެސް ނޫނެވެ. އެމީހުން ބުނީ - އެބަހީ - مشرك ން ބުނީ - އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ގޮތުގެ މަގުގައި ވަނީކަމެވެ. (الله ޖިހަތުގައި އެހެން ތަޤުލީދުކުރުމަކީ އަޑިޔާން ކުރާށީއެވެ.) އަހުރެމެންވެސް، އެމީހުންގެ އެގޮތް މަގުގައި އެމަގުން ހިނގަނީއެވެ.

(٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަންތައް ހުރީ އެފަދައިންނެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީ އެއްވެސް ރަށަކަށް އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވަވައިފައިވާ އެ ރަށެއްގައި ތިބޭ مُتْرَف ން (نِعْمَة ތިބޭގެންވާ މީހުން) އެފަދައިން އެބޭކަލަކާ ދިމާއަށް ނުބުނާ އެއްވެސް ބޭކަލަކު ރަށަކަށް ފޮނުއްވިފައެއް ނުވެއެވެ. ކަނޑު ބަޔަކުވެސް ބުނަނީ އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ގޮތުގެ މަގުގައި ވަނީކަމެވެ. އަހުރެމެންވެސް އެމީހުންގެ އެ ގޮތުގައި ހިފައި، އެމީހުންނަށް تبع ވަނީއެވެ.

(٢٤) އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ އޭނާ ހުންނެވި رسول އާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން އެ ގޮތުގެ މަގުގައި ވަނީކަމަށް ކަލޭމެން ދުށް ގޮތަށްވުރެ ވާ ރަނގަޅު، ސީދާ ތެދުމަގާއިގެން އަހުރެން އަތުވެއްޖެއްޔާއިވެސް (ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަގޮތް ދޫކުރާނޫން ހެއްދެވީ؟) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން މި ވަނީ އެ އެއްކަލާގެން ތިޔަބައިމީހުން ފޮނުވި ތަކެއްޗަކަށް ކާފިރުވެގެންނެވެ.

(٢٥) ފަހެ ތިމަން ބަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފެއްވީމެވެ. އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. (އެކި قوم ހަލާކު ކުރެއްވީ އެކި ގޮތްތަކުންނެވެ.) އޭ رسول الله އެވެ! ދޮގުކުރި މީހުންގެ ފަހުކޮޅު ކަންތައް ވީގޮތް ދިމާއީ ކޮންފަދަ އަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ނިހަން ބައްލަވާށެވެ!

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِي بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

ލަފުޡީމާނަ

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ = އަދި إبراهيم عَلَيْهِ السَّلاَم ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ ކަލޭމެންނާއެވެ.) لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް إِنَّنِي بَرَآءٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ވަކި ބަރީއަ ވެގެންވެއެވެ. (ވަކިވެ، ދުރުވެގެންވެއެވެ.) مِمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي = ޝިރުކުގެ ތެރެއިން އަހުރެން ހެއްދެވި ފަރާތް ފިޔަވާ فَإِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ = ނިކަންތުނަ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ. وَجَعَلَهَا كَلِمَةً = އަދި އެކަލާނގެ އެ كلمة (يعنى توحيد ގެ كلمة) ހައްދަވައިދިނެވެ. بَاقِيَةً = ދެމިހުންނަނިވި كلمة އެއް ކަމުގައި فِي عَقِبِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ = އެމީހުން رجوع ވުމަށް بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءِ = އަދި ކިޔާއި ގެއްލެވެ؟ މިމީން ތަސްކާރާގެ މި މީހުންނަށް (މި قريش ނުރަނަށް) مهلة ދިނީ، އަހަރުމެން ދިނީމެވެ. وَآبَاءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށާއި، حَتَّى جَاءَهُمُ الْحَقُّ = އެމީހުން ގާތަށް حقّ އަތުވެއްޖައުމަށް (قرآن އަތުވެއްޖައުމަށް) وَرَسُولٌ مُبِينٌ ﴿٢٩﴾ = އަދި ބަޔާންކުރައްވާ رسول އަކާއި، (އެބަހީ محمّد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسلَّم އެވެ.) وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ = އަދި އެމީހުން ގާތަށް حقّ އައި ހިނދުން (قرآن އައި ހިނދުން) قَالُوا هَذَا سِحْرٌ = އެމީހުން ބުނީ މިއީ سحر އެވެ. وَإِنَّا بِهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިކަމަށް كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾ = ކާފިރުވެގެންވެއެވެ. وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ = މި قرآن ބާވައިލެއްވުން ނުވަނީއެވެ. عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ = ދެރަށުގެ ތެރެއިން (މައްކާ ޠާއިފުގެ) މީހެއްގެ މައްޗަކަށް عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ = ބޮޑު/ މަތިވެރި

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި إبراهيم عَلَيْه السَّلاَم އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (އެކަން ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) އަހަރެން މި ވަނީ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެހި ތަކެތީން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ދުރުވެ، ވަކިވެގެންނެވެ.

(٢٧) ހަމައެކަނި ނުމުދުގެ ތެރެއިން އަހުރެން ހެއްދެވި ފަރާތް ފިޔަވައެވެ. (އެއީ الله އެވެ. އަހުރެން އަޅުކަން ކުރާނީ އެ ފަރާތަށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ.

(٢٨) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެ ވިދާޅުވި އެكلمة ތުރު (توحيد ގެ كلمة ތުރު) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅަށް އެކަލާނގެ ބާއްވަވައިފިއެވެ. (ހަމަ قيامة އާ ޖެހެންދެންވެސް توحيد ގެ كلمة ތުރު ޚާއްޞަ ބަހަކީ، لاإله إلاّالله ޚާއްޞަ ބަހަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުން އަންނާނެ ކޮންމެހެން ވެއެވެ. والله أعلم) އެއީ އެބައިމީހުން الله ގެ މަގަށް رجوع ވުމަށެވެ.

(٢٩) އަދި ޙާއްޞަ ހުއްޓެވެ؟ މި މީހުންނަށާއި - (އެބަހީ މި قريش ނަށާއި،) އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ مهلة ދެއްވައި، އަރާމުކަމުގައި ދެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ގާތަށް حقّ ވެގެންވާ މި قرآن އާއި، އަދި ބަޔާންވެގެންވާ رسول: (محمّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسلَّم) ވަޑައިގެންފުމަށް ދާންދެންނެވެ.

(٣٠) އަދި އެމީހުން ގާތަށް قرآن އައިހިނދުން އެމީހުން ބުނީ މިއީ سحر އެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މި ވަނީ އެއަށް كافر ވެގެންނެވެ.

(٣١) (އަދިވެސް އެމީހުން ބުނީ) މި ދެރަށުގެ قرآن ބާވައިލެވުނީ ކީއްވެ ބޮޑު އެމީހުންގެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާނަމަ ރަނގަޅީ ކަމަކަށް ނުވީތޯއެވެ؟ (އެއީ مكّة އިން الوليد بن المغيرة އެވެ. ނުވަތަ طائف ގެ عروة بن مسعودالثقفى އާ ދެމީހުންކުރެ މީހެކެވެ.)

أَهُمۡ يَقۡسِمُونَ رَحۡمَتَ رَبِّكَۚ نَحۡنُ قَسَمۡنَا بَيۡنَهُم مَّعِيشَتَهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۚ وَرَفَعۡنَا بَعۡضَهُمۡ فَوۡقَ بَعۡضٖ دَرَجَٰتٖ لِّيَتَّخِذَ بَعۡضُهُم بَعۡضٗا سُخۡرِيّٗاۗ وَرَحۡمَتُ رَبِّكَ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوۡلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ لَّجَعَلۡنَا لِمَن يَكۡفُرُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ لِبُيُوتِهِمۡ سُقُفٗا مِّن فِضَّةٖ وَمَعَارِجَ عَلَيۡهَا يَظۡهَرُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمۡ أَبۡوَٰبٗا وَسُرُرًا عَلَيۡهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخۡرُفٗاۚ وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَٰعُ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۚ وَٱلۡأٓخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلۡمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ وَمَن يَعۡشُ عَن ذِكۡرِ ٱلرَّحۡمَٰنِ نُقَيِّضۡ لَهُۥ شَيۡطَٰنٗا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٞ ﴿٣٦﴾

މުފުރަދާތު

أَهُمْ يَقْسِمُونَ = އެމީހުން ބަހާނީ ތޯއްޔެވެ؟ (އެމީހުން އެދޭ ގޮތަކަށް) رَحْمَتَ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة (އެކަލާނގެ نبي ކަމާއި، رسول ކަން) نَحْنُ قَسَمْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބަހައިލެއްވީމެވެ. بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި مَعِيشَتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދިރިއުޅުން/ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތައް فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާގެ ބައެއް މީހުން އުފުއްލެވީމެވެ. فَوْقَ بَعْضٍ = ބާގެ އަނެއް ބައެއްގެ މައްޗަށް دَرَجَاتٍ = ދަރަޖަ ދަރަޖައިން لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا = ބާގެ އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކު ހިފުމަށް ޚާދިމަކު سُخْرِيًّا = خدمة ގެ ގޮތުން ބޭނުން ކުރުމަށް وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة މާ ހެޔޮކަން ޖަމާކުރާ.مِمَّا تَجْمَعُونَ (٣٢) = އެމީހުން އެ ޖަމާކުރާ އެއްޗަކަށްވުރެ وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ = މީސްތަކުން ނުވާނަމަ أُمَّةً وَاحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް، (ކާފިރުކަމުގެ ބާރު އެއް أمّة އަކަށް/ އެކަލާނގެ ...) لَجَعَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލައްވާނީމެވެ. لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ الله އަށް ކާފިރުވާ މީހުންނަށް لِبُيُوتِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެތަކުގައި سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ = ރިހިން ހެދި ފުރާޅުތަކެއް وَمَعَارِجَ = އަދި ސިޑިތަކެއް (ހިދާ ސިޑިތަކެއް) عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ (٣٣) = އެ ސިޑިތަކުގެ މައްޗަށް އެރުމަށް (މަތިވެރި ގެތަކެއް ...) وَلِبُيُوتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގެތަކަށް أَبْوَابًا وَسُرُرًا = (ދޮރުތަކާއި) އަދި އެނދުތަކެއް عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ (٣٤) = އެއީ މަތީ ... وَزُخْرُفًا = އަދި ... (...) وَإِنْ كُلُّ ذَٰلِكَ = އަދި އެ ... لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا = ... ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ...

ކަމުގައި ގެންނެވި وَٱلْأَخِرَةُ = އަދި آخرة ދުވަސް ވެސް (آخرة ގެ ހުރިހައި އަރާމާއި، މަޖާ ވެސް) عِندَ رَبِّكَ = ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ = تقوى ވެރިންނަށެވެ. وَمَن يَعْشُ = އަދި އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ (ލޯ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ/ ހިތުގެ ލޯމަރުވެ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ) عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمٰن ވަންތަ الله ގެ ذكر ން (އެކަލާނގެއަށް ذكر ނުކުރާ މީހާ) نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا = މިވަން ބަޔަކަށްޓަކައި އެންމެ شيطان އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިތްވެގެން/ ކަނޑައަޅުއްވާ ހިމެނުމެވެ. فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ = ފަހެ އެއްޗެއް ވާނީ އެއްބަޔަކު (އެ މީހާއަށް) އަބަދު ވެރިކޮށް އެކުވެރިއަކަށެވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެމީހުން ތިބާ ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة (يعني نبي ކަން) ބާރުން މީހާކަން ބަހަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ ދިރިއުޅުމުގެ حياة ގެ ކަންތައްތަށް ބެހިލެއްވީ ހަމަ މިވަން ބަޔަކަށްޓަކައެވެ. (އެހާމެދު ހިތްހަމަ ނުޖެހިގެން ނުބައި ކަމެއް ކޮށް نبي ކަން ދެއްވި ކަލާނގެއަށް إعتراض ކުރުމަށް ހިއްވާ ބާރެއް ވެއެވެ؟) އަދި އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި މިވަން ބަޔަކަށްޓަކައި އެމީހުންގެ އެއްބަޔަކުގެ މައްޗަށް އަނެއް ބަޔަކު އުފުލައިދެއްވީމެވެ. އެއީ އެއްބަޔަކުގެ ފަރާތުން އަނެއް ބަޔަކުގެ ދިރިއުޅުމަށް ވާގިވެ، އަނެއް ބަޔަކަށް خدمة ކުރުވަމުންދެއެވެ.

(٣٣) (އަދި آخرة ދުވަހުން الله ގެ އަޒުމަތްކުރެއްވި ތަކެއްޗާއި ނިއުމަތްތަކާއި) ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އެ جمع ކުރާ ތަކެއްޗަކަށްވުރެ މާ ހެޔޮވާނެއެވެ.

(٣٤) އެންމެހައި މީސްތަކުން އެކި އެކަށީގެން ކާފިރުވެ، ކާފިރުކަމުގައި އެއް أمّة އަކަށް ނުވާނަމަ، رحمٰن ވަންތަ الله އަށް ކާފިރުވާ މީހުންގެ ގެތަކުގެ ފުރާޅުތަކާއި، ފަންގިފިލާތަކާއި، އަދި މަތިވެރިއަށް އަރާނެ ހުރަސް ސިޑިތައްވެސް މިވަންބަޔަކަށްޓަކައި ރިހިން، ލައްވާލީމުހެވެ.

(٣٥) އަދި އެމީހުންގެ ގޭތެރޭގެ ދޮރުތަކާއި ރިހިނާ ދޮރުތަކާއި، އަދި އެގައި އެމީހުން ލެނބިލައިގެން ތިބޭނެ ސޯފާތަކާއި، އެއްވެސް ތަފާތެއް މިވަން ބަޔަކަށްޓަކައި ރިހިންނާއި، ރަންނަ ރަނގަޅު ކުރުމަށް އަދައި، ޒީނަތްތެރި ކޮށްދީފައިވާނެއެވެ. އަދި އެ ހުރިހައި އެއްޗަކީ ހަމަ ދުނިޔޭގައި ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށް ބޭނުންކުރާ ތަކެތި، އަދި އަޚިރަށް ނިމިދާ ހިތަވައިދޭ ތަކެތި ކުރެވި ދޫކޮށެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.) تقوى ވެރި މާތް މީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން ކަލާނގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ތަކެއްޗާއި ނިއުމަތްތަކުގައި ތަކެތި މާ ހެޔޮވެއެވެ. آخرة ދުވަހުގެ އެންމެހައި އަރާމާއި، މަޖާ ވެސް ހަމަ އެމީހުންނަށެވެ.

(٣٦) (ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވައިގެން) الله އަށް ذكر ނުކުރެވި الله މަތިން غافل ވެ ހިތުގެ ލޯ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. މިވަން ބަޔަކަށްޓަކައި އެންމެ شيطان ނުގެ ތެރެއިން އެކުވެރިއެއް ތަޢާރަފުކޮށް، ހާކަރައްވާ ހިމެނުމެވެ. ދެން އެ شيطان ވާނީ އެ އިންސާނާގެ ކައިރިން ދުރަށްގެން ނުދާނެ، އަބަދު އެކުއުޅޭ އެކުވެރިއަކަށެވެ.

وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيَنَّكَ ٱلَّذِى وَعَدْنَٰهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ޝައިޠާނުންތައް لَيَصُدُّونَهُمْ = އެ މީސްތަކުން ދުރުކުރުވައި،
މަގުން ދުރުކުރަނީއެވެ. عَنِ ٱلسَّبِيلِ = حقّ މަގާ وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހިތަށްއަރަނީއެވެ. (އެ
އިންސާނުން ހިތަށްއަރަނީއެވެ.) أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުން ވަނީ ތެދުމަގު ލިބިގެން
ކަމުގައި حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް (قيامة ދުވަހުން) އެ ދެމީހުން
އަތުވެއްޖެއްޔާމަ ދެންދެން قَالَ = (އެ ދެމީހުންކުރެ) އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. (شيطان އާ ޚިޠާބަށް) يَٰلَيْتَ
بَيْنِي وَبَيْنَكَ = ކަލޭގެއާ، އަހުރެންނާ ދެމެދު ވާނުވަ ކޮންތިކަ ގެއްލެވެ؟ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ = ދުރު
مشرق ގެ ދުރުމިން (مشرق އާއި، مغرب ގެ ދުރުމިން) فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ = އެއީ (އެކުވެރި شيطان އާއި
އިންސާނާއަށް) ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިޔެކެވެ. وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ = (الله ގެ ذكر ނުކޮށް ތިބި
މީހުންނަށެވެ.) މިއަދު ދެން ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. (ދުނިޔޭގައި ދުށުވެރިވުން ކުރިތާއެއް
ނުވެވެ.) إِذ ظَّلَمْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އަނިޔާވެރިވީ ވެގެން ވިހިނަރުން أَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިޔަބައިމީހުން (شيطان އާއި، އިންސާނާ) فِي ٱلْعَذَابِ = عذاب ގައި مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ =
ބައިވެރިވެގެން ވެއެވެ. أَفَأَنتَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ = ބިހިރު
މީހުންނަށް އަޑުއިއްވަވާނީހެއްޔެވެ؟ أَوْ تَهْدِي ٱلْعُمْيَ = ނުވަތަ އަނދިރި މީހުންނަށް މަގުދައްކަވާނީހެއްޔެވެ؟ وَمَن
كَانَ = އަދި ވާ މީހާ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾ = ބާޠިލުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި فَإِمَّا
نَذْهَبَنَّ بِكَ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންދަވައިފިއްޔާ (އެބަހީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން
ކަލޭގެފާނު ނުކުއްވައިފިއްޔާ/ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އައުމުގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނު މަރުއްވައިފިއްޔާ) فَإِنَّا
= ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވާ

ހުރީމެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާ ހުރީމެވެ. أَوْ نُرِيَنَّكَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަށް يقين ނުވެސް ދައްކަވާ ހުރީމެވެ. ٱلَّذِى وَعَدْنَـٰهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރެއްވި ތަކެތި (عذاب/ ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދިނުން) فَإِنَّا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (އެކަން ހިންގެވުމަށް) ކުޅަދުންވަންތަވާ ފަރާތުގެން ވެމެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) ދެން އެފަދަ ނުބައި شيطان އެފަދަ އިންސާނުންނަށް ވަސްވާސްދީ، މަގުފުރެއްދައި، ސީދާ حقّ މަގު منع ކޮށް ބަންދުކުރާނެއެވެ. އަދި އެ އިންސާނުން ހިތާނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އުޅެނީ ތެދުމަގުގަ ތިބެގެންނާ މީހުން ކަމުގައެވެ.

(٣٨) ދެންފަހެ قيامة ދުވަހުން އެ ދެމީހުން (އެ شيطان އާ އޭނާ، އެ إنسان އާ) ދެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަތުވެއްޖެއްޔާއި، شيطان އާ އާ ދިމާއަށް އެ އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. ކަލޯއާއި، އަހުރެންނާ ދެމެދު مشرق އާއި، مغرب އާ ދެމެދުގެ ދުރުމިން ވާނޭ ނަމަވެއެވެ. ކަލޯއަކީ ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިއެކެވެ. (شيطان އާ ދި އިންސާނާގެ އެންމެ ނުބައި އެކުވެރިޔާއެވެ.)

(٣٩) (الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ދެމީހުން މިއަދު ހިތާމަކުރި ދުރުއް ވިޔަސް ކަލޭމެންނަކަށް އޭގެ ފައިދާއެއް މިއަދަކު ނުވެއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި ތިޔަބަޔަކު ކަލޭމެން ވަނީ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރި ވެފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިއަދު ކަލޭމެން ވާނީ عذاب ގައި ބައިވެރިވެ، މުއްސުރި ވެފައެވެ.

(٤٠) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު، ބީރު މީހަކަށް الله ގެ އިރާދަފުޅާ ނުލައި އިއްވައިދެއްވާފާނުދޭނެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ލޯ އަނދިރި މީހަކަށް ވިޔަސް (އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާ ނުލައި) ކަލޭގެފާނު ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވާފާނުދޭނެތޯއެވެ؟ އަދި ބާޠިލުގެ ތެރޭގައި ގެއްލިގެންވާ މީހަކަށް هداية ދައްކަވައިދެއްވާފާނުދޭނެތޯއެވެ؟ (މިއިން އެއްވެސް ކަމެއް الله ގެ އިރާދަފުޅާ ލައިގެން މެނުވީ ނުވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އޮތީ ހަމަ رسول ކަން އިއްވައިދެއްވުމެވެ.)

(٤١) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ނަގާލައްވައި، ގެންދެވިޔަސް - އަދި ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނެވި ނަމަވެސް - ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕަވައި، އެމީހުން ހައްޤު ކުރައްވާ ހުރީމެވެ.

(٤٢) ނުވަތަ އެމީހުންނަށް وعد ކުރެއްވި ކަންތައް، އެބަހީ ، عذاب ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާފައި ހުރީމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދީ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވަޑައިގަންނަވާ ތަންވެސް ދައްކަވާފައި ހުރީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަމަށްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވާ ފަރާތުގެން ވެމެވެ.

فَٱسْتَمْسِكْ بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَآ أَجَعَلْنَا مِن دُونِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَقَالَ إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِـَٔايَـٰتِنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ إِلَّا هِىَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ۖ وَأَخَذْنَـٰهُم بِٱلْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾

ލަފުޒީ މާނަ

فَٱسْتَمْسِكْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިފަހައްޓަވާށެވެ. (عمل ކުރައްވާށެވެ.) بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ إِلَيْكَ
=ކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވުނު ތަކެއްޗަށް إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ عَلَىٰ صِرَٰطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައެވެ. وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
އެ قرءان އަދި ކަލޭގެފާނަށް ވާ شرف އެކެވެ. وَلِقَوْمِكَ ۖ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށާއި، وَسَوْفَ
تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ = އަދި ނިކަންމުޅު ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ. وَسْـَٔلْ އަދި سؤال ކުރައްވާށެވެ.
مَنْ أَرْسَلْنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ބޭކަލުންނާ (ނުވަތަ ކުރީގެ أمّة ތަކާ) مِن قَبْلِكَ =
ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން مِن رُّسُلِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން أَجَعَلْنَا =
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމުތޯ مِن دُونِ ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ
﴿٤٥﴾ = އަޅުކަންކުރެވޭ إله ން ތަކެއް وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ (رسول
ކަމުގައި) ފޮނުއްވީމެވެ. مُوسَىٰ = موسى عَلَيْهِ السَّلَام بِـَٔايَـٰتِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
އާޔަތްތަކާއިގެން إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ = فرعون އާއި، އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށް فَقَالَ = އަދި
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑަކީ عالم ތަކުގެ
ވެރި ربّ ގެ رسول އެކެވެ. فَلَمَّا جَآءَهُم = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން
بِـَٔايَـٰتِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން إِذَا هُم مِّنْهَا = އެމީހުން އެ އާޔަތްތަކަށް
يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ = (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) ހީލައެވެ. وَمَا نُرِيهِم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
އެމީހުންނަށް ނުދައްކަވަމެވެ. مِّنْ ءَايَةٍ = އެއްވެސް معجزة އެއް/ އެއްވެސް دليل އެއް إِلَّا هِىَ =
އެ ވާ ގޮތަށް (އެ معجزة އެއް ވާ ގޮތަށް) أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ۖ = އޭގެ أخت އަށްވުރެ ބޮޑު ކަމުގައި

(އޭގެ ކުރީ އަދި معجزة އަންގަވައި ދެއްވާ ކަމުގައި) وَأَخَذْنَاهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ./ ހަމަލާ ކުރެއްވީމެވެ. بِٱلْعَذَابِ عذاب ދެއްވައިގެން لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން رجوع ވުމުގެ أمّيد ގައި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް އިއްވާ وحى ގައި ވާ އެއްޗެއްސަށް ހިފަހައްޓަވާށެވެ. އެއަށް عمل ތުރު ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައެވެ.

(٤٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެބަހީ އެ قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވާ شرف އެކެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެ قرآن ގައި ވާގޮތަށް عمل ކުރުމުގެ ނުވަތަ ނުކުރުމުގެ، މި ކަންކަމާމެދު قيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުއާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(٤٥) އަދި رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވޭނޭ إله އަކު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމުތޯ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން، އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުން ކުރެންވެސް ނިކަން އައްސަވައިބައްލަވާށެވެ. ނުވަތަ أهل كتاب ންގެ مؤمن ން ކުރެން އައްސަވައިބައްލަވާށެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވޭނެ އެހެން إله އަކު އެކަލާނގެ ލެއްވީމުތޯ؟ މިގޮ جواب އަކަށް ވާނީ އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް إذن ދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. މިއެވެ. މި ދެކޮޅަށް މިއާދެމެދު މާނަ ދިނުމުގެން ވެއެވެ. والله أعلم

(٤٦) ހި، އޭނާގެ ބޮޑުންގެ ގާތަށް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ކަލޭގެފާނު موسى عَلَيْهِ السَّلَام ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ موسى عَلَيْهِ السَّلَام އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ رسول އަކީމެވެ.

ދަންނަވައެވެ. موسى عَلَيْهِ السَّلَام އެމީހުންނަށް دين އަށް ގޮވައިލެއްވުމުން، الله އަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އެކަލާނގެ ނޫން ދެވަނަ ބަޔަކަށް އަޅުކަން ނުކުރެއްވުމަށާއި، بنى إسرائيل ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނާ އަތުރުގައި ފޮނުވުމަށާއި، މި ކަންކަމަށް ގޮވައިލެއްވުމުން އެމީހުން އެދުނީ އެކަލޭގެފާނުގެ رسول ކަން ތެދުކަމުގެ ހެއްކަކަށް معجزة އެއް، دليل ގެނައުމަށެވެ.

(٤٧) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން، (معجزة ތަކާއިގެން) އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން، އެހިނދުން އެމީހުން ދުރި އެއަށް މަލާމާތްކޮށް، ހީނުމެވެ.

(٤٨) އެއް معجزة އަކަށްފަހު އެހެންވެސް ބޮޑު އެއް معجزة ދެއްކީ އެމީހުންނަށް ނުދެއްކެވިއެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ معجزة އެއް، ކުރީން ފެނުނު معجزة އަށްވުރެ ބޮޑު ހެއްކެވެ. އެމީހުންނަށް الله ދެއްކެވި معجزة ތަކުގެ ތެރޭގައި طوفان އާއި، ގޮޅިކޮށްޔާއި، އޮޅިކާއި، ބާކާއި، އަދި ލޭއާއި، މިކަހަލަ ފަދައެވެ. މިހެން ކޮންމެ ކަމެއްވެސް ވީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބޮޑު عذاب އަކަށެވެ.) ދުނިޔޭގެ عذاب ދެއްކެވައި ހައްޕެވީމެވެ. އެއީ ހަމަގައި އެމީހުން رجوع ވުމަށެވެ.

وَقَالُوا۟ يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهِۦ قَالَ يَـٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ مَعَهُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾

ލަފުޒުގެ

وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) يَاأَيُّهَ السَّاحِرُ = އޭ علم ވެރިޔާއެވެ.

(އޭރު މިސްރުގައި سحر ވެރިން ވަނީ علم ވެރިންނަށެވެ.) ادْعُ لَنَا رَبَّكَ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ

ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ. بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ عهد ގެ މަތިން

(ދެއްވާފައިވާ خبر ގެ މަތިން - އެއީ އަޅުގަނޑުމެން އީމާން ވެއްޖެއްޔާ عذاب ދުރުކުރައްވާނެ ކަމުގެ خبر އެވެ.)

إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ވާހުށީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން ކަމުގައެވެ. فَلَمَّا

كَشَفْنَا عَنْهُمُ = ދެން ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ كشف ކުރެއްވި ހިނދުން/ ދުރުކުރެއްވި ހިނދުން

الْعَذَابَ = عذاب (އާދެ އެއް އުނދަގޫތައް) إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾ = އެހިނދުން އެމީހުން ކުރި

عهد ފުއްދާލިއެވެ. وَنَادَى فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ގޮވައިލިއެވެ. فِي قَوْمِهِ = އޭނާގެ قوم ގައި

قَالَ يَاقَوْمِ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ = مصر ގެ

ވެރިކަން އަޅުގަނޑަށް ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ = އަދި މި ކޯރުތައް (ނިލްކޯރުގެ ކަނޑިތައް)

تَجْرِي مِنْ تَحْتِي = ދުވަނީ އަޅުގަނޑުގެ (ގަސްރުތަކުގެ) ދަށުންނެވެ./ އަޅުގަނޑުގެ ބާރުގެ ދަށުންނެވެ.

أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ވަކި ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ؟ أَمْ أَنَا خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެން ވަނީ

އަޅުގަނޑު ހެއްޔެވެ؟ مِنْ هَذَا = މި މީހާއަށްވުރެ (موسى عَلَيْهِ السَّلَام އަށްވުރެ) الَّذِي هُوَ مَهِينٌ

= އޭނާ ދެރަ، ނިކަމެތި ފަގީރާ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ = އަދި އޭނާ ބަސްވާ ވާހަކަ ބަޔާންކޮށްދިނުމަކަށް

އޭނާއަށް ގާތްވެގެން ނުވެއެވެ. فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ = އަދި އޭނާއަށް އަޅުވައިލެވި ވާނެ ނަމަވެއެވެ. (އޭނާއަށް

އަޅުވައިލެވި ނުވަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟) أَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ = ރަނުގެ އުގަދައިތަކެއް أَوْ جَاءَ مَعَهُ

الْمَلَائِكَةُ = ނުވަތަ އޭނާއާއެކު ملائكة ބަޔަކުން ވާނެނަމައެވެ. (ނުވީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟) مُقْتَرِنِينَ

(٥٣) = تبع ވެވެން (އެބި އުޅުއްވަތަން) فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ = އޭނާގެ ގެ މީހުންނަށް އަދި ނިކަމެތި ބަޔަކު ކަމުގައި އޭނާ ހަދައިފިއެވެ. فَأَطَاعُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އޭނާއަށް ކިޔަމަން ވެއްޖެއެވެ. إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ قَوْمًا فَٰسِقِينَ (٥٤) = الله ގެ ކިޔަމަނުން ނިކުމެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. فاسق ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އަދި موسى عَلَيْه السَّلاَم އަށް ދަންނަވައެވެ. އޭ علم ވެރިޔާއެވެ. (އެޒަމާނުގައި سحر ވެރިން ވަނީ علم ވެރިންނަށްވެ.) يعني އެމީހުންނަށް އޭގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް މުސީބަތެއް ޖެހުނީމާވެސް އެމީހުން موسى عَلَيْه السَّلاَم އަށް ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ވާ عهد ގެ ހެޔޮން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތަކައި މިކަން ފިއްލަވައިދެއްވާތި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ. (އެ عهد އަކީ އެކަން ފިއްލަވައިފިއްޔާ އެމީހުން إيمان ވުމާއި، بني إسرائيل ނަ އެކަލޭގެފާނާއެކު ފޮނުއްވުމެވެ.) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާހުށީމުވެ.

(٥٠) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ކިބައިން މިކަން ތަޅުވާލެއްވުމުގެ އެ عذاب އެ އުނިކުރީމު – ފިއްލަވައި كشف ކުރައްވައިފިއްޔާ ދެން އަދި އަހުރެމެން އެމީހުންގެ عهد ފުޅައިލައެވެ. އިމާނެއް ނުވެއެވެ.

(٥١) އަދި فرعون އޭނާގެ قوم ގައި ގޮވައިލިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. އަޅުގަނޑު މި مصر ގެ ވެރިކަން އަހުރެމެންނަކަށް ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟ މި ކޯރުތަށް يعني نيل ކޯރާއި އޭގެ ކޯރުތަކުން ކަނޑުވާލެއް މި ދިޔާ ކޯރުތައް މި ދުވަނީ އަހުރެމެންގެ ދަށުންނެވެ. އަހުރެމެންގެ ގަނޑުވަރުގެ ދަށުންނެވެ. (ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ގަނޑުވަރުގެ ދަށުންނެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަހެ މިކަން ނުފެނޭ ހެއްޔެވެ؟

(٥٢) މިހެނަ ނިކަމެތި، އަދި ވާހަކަދެއްކުމުގައި بيان ކޮށް ނުދެވޭ ދެރަ މީހާއާއި، (موسى ގެފާނާއި) އަހުރެމެންނާ ދެމެދުން ކޮންބައެއްކަމުގައި އޭނާ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އަހުރެން ހެއްޔެވެ؟

(٥٣) އޭނާއަކީ ތެދު، އަދި މާތް މީހެއް ނަމަ ރަނުގެ އުރާތަކެއް އޭނާއަށް ނުލެވުނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އޭނާއަކީ نبي ކަމަށް ވާނަމަ ހެކިބަހަށް ގޮސް އޭނާގެ نبي ކަން ދޭއްކުމަށް ملائكة ބައިވަރު އޭނާއާ އެކު އަރައިގެން އެއްވެ ނުއައީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟

(٥٤) ފަހެ فرعون އޭނާގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ދެރަ، ނިކަމެތި ބަޔަކަށް ހަދައިލިއެވެ، އެމީހުން މޮޔަކޮށްލައިފިއެވެ. (އެބި އޭނާގެ ވާހަކައާއި، ދޮގުތަކުންނެވެ.) ދެން އެމީހުން އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ فاسق ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. الله ގެ ކިޔަމަނުން ނިކުމެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ ۞ وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ۚ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًۢا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَٰهُ مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾

ލުޣަތު

فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا = ދެންފަހެ އެމީހުން (އެމީހުންގެ ކަލޭގެފާނާއި، ޙައްޤުކަމާއި، ޢަހުދުތަކާއި، عهد އުވައިލުމާއި، މި ހުރިހައި ކަމަކުން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޯފާ ފޮނުއްވުން ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕެވީމެވެ. فَأَغْرَقْنَٰهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ = އެ އެންމެން فَجَعَلْنَٰهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. سَلَفًا وَمَثَلًا = (އެމީހުންގެ ޢަމަލު عمل ކުރި މީހުންނަށް) ނަމޫނާއެއް ކަމުގައްޔާއި، މިސާލެއް ކަމުގައި لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ = ފަހުން އަންނަ މީހުންނަށް وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ = އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން (عيسى عَلَيْهِ السَّلَامْ) ޖެއްސެވުނު ހިނދު مَثَلًا = މިސާލެއްގެ ގޮތުން إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ = އެހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ = ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް ހަޅުތަޅަފެ. وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެން ވަނީ އަހުރެމެންގެ އިލާހުންތަކުތޯ؟ ހެޔޮވީތޯ؟ أَمْ هُوَ ۚ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ހެޔޮވީތޯ؟ (عيسى عَلَيْهِ السَّلَامْ ހެޔޮވީތޯ؟) مَا ضَرَبُوهُ لَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އެ މިސާލު ނުޖެހެއެވެ إِلَّا جَدَلًۢا ۚ = ޖަދަލުކުރުމަށް ފިޔަވައި/ ޒުވާބުކުރުމަށް ފިޔަވައި بَلْ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުން އެއީ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ = ޖަދަލުކުރުން ބޮޑު ދެކޮޅުވެރި ބަޔެކެވެ. إِنْ هُوَ = އެކަލޭގެފާނީ ނުވެއެވެ. إِلَّا عَبْدٌ = އަޅަކު ކަމުގައި މެނުވީ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ އަޅާއަށް نعمة ދެއްވި وَجَعَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ = بنوا إسرائيل ގެ މީހުންނަށް މ مثال އެއް ކަމުގައި (ٱللَّه ގެ قدرة ދޭހަކުރާ مثال އެއް ކަމުގައި) .

إجْمَالِي ވާހަ

(٥٥) ދެންފަހެ އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ނުރުހިވަޑައިގަންނަވާފަދަ ކަމެއް ކުރުމުން، ބޭޒާރުވެ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޯފާގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވީމެވެ. ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެންމެން غرق ކުރެއްވީމެވެ.

(٥٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ފަހުމީ – އެބަހީ އެމީހުންގެ خبر ތަކާއި، واقعة ފަހުމީ – އެފަދަ ނުބައި عمل ކުރާ މީހުންނަށް ނަސޭހަތެއް ކަމަށެވެ. އަދި ފަހުން އަންނަ މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅު މިސާލެއް ކަމުގައެވެ. عبرة ލިބި ދިރާސާކުރެވޭނެ ކަމުގައެވެ.

(٥٧) އަދި مريم ގެފާނުންގެ ދަރިކަލުން عيسى ގެފާނުގެ މިސާލު ޖެހުމުން ހިނދުން ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން އެކަމާމެދު ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް، ހިނގައިދެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތުން މި އިޝާރާތްކުރަނީ رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّم އާއި، إبن ازبعرى ކިޔާ މީހަކާ ހިނގި ޖަދަލުކުރުމެއް ދިމާވިގޮތަށެވެ. "އެކަލޭ ވިދާޅުވި (إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ . . .) މާނައީ (އޭ مشرك ންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން އެ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރާ އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. . .) މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން إبن ازبعرى ދެންނެވިއެވެ. نصارى އިން عيسى عَلَيْهِ السَّلاَم އަށް އަޅުކަން ނުކުރަނީހެއްޔެވެ. އަދި يهودى ން عزير ގެފާނަށް އަޅުކަން ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި بنو مليح ގެ މީހުން ملائكة ބޭބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ މި ބޭބޭކަލުން އަޅުކަންކުރާ މީހުންނާއެކު ނަރަކައިގާ ތިއްބަވާނެތޯއެވެ. އެކަމާ އެމީހުން ވަރަށް އުފާކޮށް، މަޖާކުރިއެވެ. ހަޅޭއްލަވައިފައި ހުއްޓެވެ. މިވާހަކައާ ގުޅިގެން (إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِّنَّاالْحُسْنٰى أُولٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ) އެބަހީ: ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ބާއްޖަވެރިކަން އިސްވެދިޔަ މީހުން އެ ނަރަކައާ ދުރުކުރެވޭނެ ބައެކެވެ. (އެބަހީ އެ نبى ބޭކަލުންނާއި، މަލާއިކަތުން ބޭކަލުންނަށް ބާއްޖަވެރިކަން ލިބިފައެވެ. އެބޭކަލުން ނަރަކައަށް ނުވަދެވޭނެއެވެ.)

(٥٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހެޔޮވެގެންވަނީ އަހުރެމެންގެ إله ތޯއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ހެއްޔެވެ؟ يعنى عيسى عَلَيْهِ السَّلاَم ހެއްޔެވެ؟ (އޭ رسول الله އެވެ.) އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ މިސާލު، يعنى عيسى عَلَيْهِ السَّلاَم ގެ މިސާލު ހަމަ ޖަދަލުކުރުމަށް، ކަލޭގެފާނަށް ދައްކާނީ ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ނޫނީ ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި ހަމައެއީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ހަމަ ދެކޮޅުވެރި، އަދި ޖަދަލުކުރުންބޮޑު ބައެކެވެ.

(٥٩) އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ، އެބަހީ عيسى عَلَيْهِ السَّلاَم އަކީ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް نعمة ދެއްވައި، رحمة ލެއްވެވި އަޅަކު ކަމުގައި ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. (އެއީ ހަމަ އަޅެކެވެ. إله އެއް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ بنى إسرائيل ންނަށް މާ مثال އެއް ކަމުގައެވެ. އެބަހީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قدرة ބޮޑުކަމުގެ މިސާލެއް ކަމުގައެވެ. (ބައްޕައަކާ ނުލައިވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވުމުގެ އިންސާނުން އުފެއްދެވޭނެ ކަމުގެ دليل އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.) އެގޮތުން ءادم ގެފާނު ބައްޕައަކާ، އަދި މަންމައަކާ ނުލައި ހައްދަވައެވެ. حوّى ގެފާނު މަންމައަކާ ނުލައި ހައްދަވައެވެ. عيسى ގެފާނު ބައްޕައަކާ ނުލައި ހައްދަވައެވެ. މި ހުރިހާ ގޮތަކުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަން ބޭނުން ވެއެވެ.

وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَٱتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَلَوْ نَشَآءُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ لَجَعَلْنَا مِنكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަދަލުގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލައްވައިދެއްވީމުހެވެ. مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި ملائكة ބޭކަލުންތަކެއް يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾ = ބިން عمارة ކުރާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހަތުން ތިބޭ ބަދަލު ކުރުވައި. وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު (عيسى عَلَيْهِ السَّلاَم އަކީ) لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ = ކަނޑައެޅިގެން قيامة ވުމުގެ علامة އެކެވެ. فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا = އެކަމާމެދު ކަލޭގެފާނު ޝައްކު ނުކުރައްވާށެވެ. وَٱتَّبِعُونِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާ (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ وحى އާ) تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުމަތި އެއީއެވެ. وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓުވައި ނުލާހުށިކަމެވެ. (މަގުމަތީގެ تبع ވުމުން) ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނާ (އެއްޗެއް ވަސްވާސް ދީގެން) إِنَّهُۥ لَكُمْ = އޭނާ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ. وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ = އަދި عيسى ގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. قَدْ جِئْتُكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނު މި ވަޑައިގެންނެވީ بِٱلْحِكْمَةِ = نبي ކަމާއިގެންނެވެ. وَلِأُبَيِّنَ لَكُم = އަދި ކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާން ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ = އެ ކަންކަމާމެދު ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި إختلاف ވެވުނު ބައެއް ކަންތައް. فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަކީ هُوَ رَبِّى = އެއީ އަހުރެމެންގެ ربّ އެވެ. وَرَبُّكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. فَٱعْبُدُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުމަތި އެއީއެވެ. (މިއީއެވެ.) فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ = ފަހެ جماعة ތަކެއް (ޔަހޫދީން) ދެބަސްވެ إختلاف ވެއްޖެއެވެ. مِنۢ بَيْنِهِمْ =

އެމީހުންގެ ތެރޭގައި فَوَيْلٌ = ފަހެ ނަރަކައިގެ عذاب ހުރެއެވެ. لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް (مشرك ނަސާރާ) مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ = ދުވަހެއްގެ ވޭންދެނިވި عذاب ން

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އަދި ތިމަން ރަސޫލާގެ އުޅުމަށްޓަކާ ކަލޭމެން އިންސާނުންގެ ބަދަލުގައި ބިންމަތީގައި ދިރިއުޅޭ ބައެއް ކަމުގައި މަލާއިކަތް ބާކަލުން ލައްވައި ދިޔައީމެވެ.

(٦١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ قيامة އަންނަ ވާ علامة އެކެވެ. (އެބަހީ عيسى ގެފާނު ފެނުނުގޮތުގައި ދުނިޔެއަށް ފައިބައިވަޑައިގަތުން قيامة ވުން ކައިރިވުމުގެ ކަމުގެ علامة އެކެވެ. އެކަމަކު ކަލޭގެފާނު އެއްގަލަމުންނެވެ ޝައްކު ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިމަން ރަސޫލާގެ وحى ގެ ذريعة އިން ކަލޭގެފާނަށް މި އަންގާވާ އެއްޗަށް تبع ވުމަށް ދަންނަވާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.

(٦٢) އަދި شيطان އާ، މީހަކު ގެންގޮސް ތެދުމަގާ ދުރުކޮށް، ހުއްޓުވުމަށް ނުދޭހެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ޝައިޠާނާއީ ކަލޭމެންނަށް ބަޔާން بيان ވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ.

(٦٣) އަދި ބާވަތްވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން عيسى عَلَيْه السَّلاَم ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ޙިކުމަތާއި حكمة އާއިގެން އައީމެވެ. ނަބިކަމާއިގެންނެވެ. އަދި އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެން إختلاف ވެ، ދެބަސްވާ ބައެއް ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް އަންގައިދިނުމަށެވެ. ބާރުއަޅުއްވާނީ. ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަހަރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.

(٦٤) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަހުރެންނާއި، އަދި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެއަށް، ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.

(٦٥) ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި - އެބަހީ يهودى ނަސާރާއި، نصارى އިންގެ ތެރޭގައި - جماعة ތަކެއް، يعنى އެކިއެކި فرقة ތަކެއް (عيسى عَلَيْه السَّلاَم ގެފާނު) ބަހުގައި ތަފާތުވެ إختلاف ވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ފާފަވެރިން އަނިޔާވެރިވީ މީހުންނަށް ހުރީ - (مشرك ނަސާރާ ހުރީ) - ދުވަހެއްގެ، ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

ދަންނައެވެ. عيسى عَلَيْه السَّلاَم ގެފާނު يهودى ނަސާރާއި، نصارى އިން ތަފާތު ބަސްބަހައް ކިޔައެވެ. ބައެއް يهودى ން ބުނަނީ އެއީ ޒިނާގެ ދަރިއެއް ކަމަށެވެ. - نعوذ بالله - އަދި ساحر އެކެއްކަމަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަދި نصارى ންގެ ބައެއް މީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި نصارى އިންގެ އަނެއް ބައެއް ބުނީ އެއީ الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އެ ހުރިހައި ބަސްތަކުން الله تعالى ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۖ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

ތަރުޖަމާ

هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން إنتظار ނުކުރެއެވެ.) ٱلسَّاعَةَ =
إِلَا قيامة ދުވަހަށްވުރެ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށް ވުރެ
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެ ތިއްބައި ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍ =
އެދުވަހުން އެންމެހާ ރައްޓެހި رحمة ތެރިން بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް عَدُوٌّ
= ވާނެ عداوة ތެރިންނެވެ. إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ = تقوى ވެރިން މެނުވީ يَٰعِبَادِ = އޭ ތިމަން
ރަސްކަލާނގެ (އަޅުގަނޑު) އަޅުންނޭވެ. لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް
ބިރެއް ނުވެއެވެ. وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ = ހިތާމަކުރާނޭ
ބަޔަކު ކަމުގައި ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެމީހުންނީ إيمان ވި މީހުންނެވެ. بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
آية ތަކަށް وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ = އަދި އެމީހުން إسلام ވި ކަމުގައި ވީ (ކިޔަމަންތެރިން ކަމުގައި ވީ)
ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = ކަލޭމެން ސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ. أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަދި
ތިޔަބައިމީހުންގެ صالح އަނބިންނަށް تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ = މަޖާކޮށް ހިތްފުރިގެންނެވެ. (نعمة ލިބިގެންނެވެ.)
يُطَافُ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެ ކައިރިގައި ދައުރު ކުރެވޭނެއެވެ. بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ = ރަނުން ވާ
ބޮޑެތި ތަށިތަށި وَأَكْوَابٍ ۖ = ބޯތުރި ތަށިތަށި، (ރަނުން ވާ ބޯތުރި ތަށިތަށި) وَفِيهَا = އެ
ތަށިތަކުގައި ވެއެވެ. مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ = نفس ތަކު އެދޭހާ ތަކެތި وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ =
ލޯތަކަށް ފިނިކަމާއި، އަރާމު ދޭ ތަކެއްޗާއި وَأَنتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ =
އެ ސުވަރުގެގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ = އެ ސުވަރުގެ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا = ތިޔަބައިމީހުން
އެ ވާރުތަކޮށްދީފައި (ތިޔަބައިމީހުން ވާރުތަވެފައި) بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން

ދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ސުވަރުގޭގައި ގިނަ މޭވާތައް ވެއެވެ. مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾ = އެތަނުން ތިޔަބައިމީހުން ކައިހަދާނޫ

إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) އެކާފަރުންނާއި، مشرك ންގެ މީހުން އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާ ތިއްބައި އެމީހުންނަށް قيامة قائم ވުމަށް ފިޔަވާ އެމީހުން إِنْتِظَارُ އެބަ ކުރަނީއެވެ؟ އެބަހީ އެމީހުން އެ إنتظار ކުރަނީ އެކަމަށެވެ.

(٦٧) ދުނިޔޭގައި رحمة ތެރިކަމާއި، ރަޙްމަތްވެރިކަމާއިގެން އުޅުނު އެކުވެރިންވެސް قيامة ދުވަހުން تقوى ވެރި، މާތް މީހުން ފިޔަވާ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް އެއީ عدوّ ންނެވެ.

(٦٨) (تقوى ވެރި މާތް މީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން الله އަންގަވާނެއެވެ.) އޭ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް މިއަދު އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٦٩) އެމީހުންނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٧٠) އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް وحى ކިއްވޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިޔަމަންތެރި އަނބިންނާ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާތްކޮށް ހިތްވޭނެއެވެ. نعمة އާއި، كرامة ލިބޭ ގޮތުގައެވެ.

(٧١) އަދި ސުވަރުގޭގައި ރަނުން ވާ ބޯގެ ތަށިތަކާއި، ރަނުން ވާ ބޯފެން ތަށިތައް، ކާބޯތަކެތި އެދިވަޑައިގަންނަ حال، އެމީހުންގެ ވަށައިގެން ދައުރުކުރެވޭނެއެވެ. އިންސާނާގެ نفس، އެ އެދޭތަކެތި އެބަ، ލިބޭނެ، އަދި ލޯތަކަށް ފެނިފައި، އަރާމު ލިބިދޭނޭ ކާބޯ އެއްޗެއް އެ ތަށިތަކުގައި ވާ ގޮތެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނިޔާ އިއްވޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ސުވަރުގޭގައި ދެމިތިބޭ ގޮތުގައެވެ.

(٧٢) އަދި މިއަދު ސުވަރުގެއަކީ ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި މަސައްކަތްތަކުގެ ސަބަބުން (ކިޔަމަންތެރިކަމާއި، تقوى ގެ ސަބަބުން) ތިޔަބައިމީހުން ވާރުތަކުރި ސުވަރުގެއެވެ.

(٧٣) އެ ސުވަރުގޭގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި ގިނަގެންވާ މޭވާތައް ވެއެވެ. އެއިން ތިޔަބައިމީހުން ކާށެވެ.

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا۟ يَٰمَٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْنَٰكُم بِٱلْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوٓا۟ أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُم ۚ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾

ލަފުޒީމާނަ

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން مجرم ން (ބޮޑެތި ކުށްތައް ކުރި މީސްތަކުން) فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ عذاب ގައި خَٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ = ދެމިތިބޭނޭ ހުއްޓެވެ. لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް عذاب ލުއި ނުވާނޭ ހުއްޓެވެ. وَهُمْ فِيهِ = އެމީހުން އެ عذاب ގައި مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ = (ސަލާމަތް ވުމާމެދު) ނާ أمّيد ވެގެން ވާނެއެވެ. وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެ ނުވޮޑިގެންނެވީމެވެ. وَلَٰكِن كَانُوا = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން މި هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިން ކަމުގައެވެ. وَنَادَوْا = އަދި އެމީހުން ގޮވާނެއެވެ. (އެމީހުން ގޮވާނެއެވެ.) يَٰمَٰلِكُ = އޭ مالك އެވެ. (مالك އަކީ މިތާނގައި ނަރަކަ ބެލުމަށް ހަވާލުކުރެވިފައިވާ މަލާއިކަތާއެވެ.) لِيَقْضِ عَلَيْنَا = އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް މަރުގެ ނިޔާ ކުރައްވާނދޭވެ. رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رب (އެބަހީ އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް މަރުގެ ނިޔާ ކޮށްދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުންގެ رب އަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ.) قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ. إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ (މިތަނު عذاب ގައި) ދެމިތިބޭނޭ ބަޔެކެވެ. لَقَدْ جِئْنَٰكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ގެނެސްދެއްވީމެވެ. (މިއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގެނެސްދެއްވީމެވެ.) بِٱلْحَقِّ = حقّ (އެބަހީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި، ދީން ބަޔާންކުރެއްވީމެވެ.) وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެންގެ ތެރެ ގިނަ މީހުން لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ = އެ حقّ އަށް ނުރުހިވެރިއެވެ. (حقّ އަށް تبع ނުވިއެވެ.) أَمْ أَبْرَمُوٓا أَمْرًا = އަދި އެމީހުން (رسول އާ ދިކޮށް) މަކަރުވެރި ކަމެއް ފަރުމާކުރިތޯއެވެ. فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވެސް (އެމީހުންނާ ދިކޮށް) ކަމެއް ފަރުމާކުރައްވާ، މަކަރު ފަރުމާ، އެކަން މަޖުބޫރުކުރައްވާ ވެއެވެ. أَمْ يَحْسَبُونَ = އަދި ހިތާހީ ހީކުރަނީތޯ؟ އެމީހުން ހިތަކުރެއެވެ. أَنَّا لَا نَسْمَعُ =

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއައްސަވާ ކަމަށް سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم ج = އެމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަތަކާއި، ސިއްރު ކޯޅުޖެހުމާ بَلَىٰ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ން - އެބަހީ - މަލާއިކަތް ބަޔަކުން - އެމީހުން ގާތު يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ = (އެމީހުން ދެއްކާ ވާހަކަތައް) ލިޔުއްވައެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) (شرك ކުރުން/ ކާފިރުވުން ފަދަ) ބޮޑެތި ކުށްތަކުގެ ވެރިން ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ عذاب ގައި قيامة ދުވަހުން ދާއިމީކޮށް ހުންނާނެއެވެ.

(٧٥) ކުޑަކޮށް ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ عذاب ލުއި ނުކުރެއްވޭނެއެވެ. (ސަލާމަތްވުމުގެ އެއްވެސް أمّيد އެއް ނެތި) އެމީހުން عذاب ގައި ދާއިމީކޮށް ހުންނާނެއެވެ.

(٧٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ވެސް ނުކުރަމެވެ. އަދި ކިހިނެއްކަމެވެ؟ އެމީހުން ވީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރި ބައެއް ކަމުގައެވެ.

(٧٧) (ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމުގެ حوال ކުރައްވާފައިވާ ملائكة އާ ކަލޭގެ ފާ مالك އަށް) އެމީހުން ނަރަކައިގައި ތިބެގެން ގޮވާ ނަގާނެއެވެ. އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ مالك އެވެ. އަހަރެމެންނަށް މަރުވުމުގެ ނިޔާ ކޮށްދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ. އޭގެ جواب ގައި (އެހެން ގާތަށް އެއްހާސް އަހަރު ފަހުން) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ދިރި (ދިރި ތިބޭގައި/ ދިރި ނަރަކައިގައި) ދާއިމީވާ ބައެކެވެ.

(٧٨) (الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް حقّ ގެންނަވާފައެވެ. (އެބަހީ رسول ބޭފުޅުން ފޮނުއްވައި، ފޮތް ބާވައިލައްވައި، توحيد ގެ حقّ މަގަށް އެބޭފުޅުން ގޮވައިލެއްވިއެވެ.) އެހެނެއް ކަމަކު ކަލޭމެން ކުރީ ގިނަ މީހުން އެ حقّ އަށް تبع ވެ إيمان އެއް ނުވިއެވެ. އެ حقّ އަށް ނުރުހި، ފުރަގަސްދިނީއެވެ.

(٧٩) އަދި ކިހިނެއް ހެއްދީ؟ (رسول އާ އިދިކޮޅަށް) އެމީހުން މަކަރުހެދުމާއި، ގޮތެއް ރާވައި، ވަރުގަދަކޮށްލިއެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެވެސް އެމީހުންނާ އިދިކޮޅަށް (އެމީހުންގެ ހަލާކުގައި) ގޮތެއް ރާވައި ވަރުގަދަކުރައްވަމެވެ.

(٨٠) އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ހީކުރަނީ (އެ ގޮތެއް ރާވާހިނދު) އެމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަތަކާއި، ސިއްރު ޖަހާމަޝްވަރާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއައްސަވާ ކަމަށެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. އެމީހުން ގާތު (އެ ސިއްރު ޖަހާމަޝްވަރާ ކުރައްވައިވެސް) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލުން، يعني މަލާއިކަތް ބަޔަކުން ތިއްބަވައިގެން (އެމީހުން ދެއްކާ ވާހަކަތައް، ރެކޯޑުކޮށް) ލިޔުއްވަމުންދެއެވެ.

قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْعَٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَٰنَ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى فِى ٱلسَّمَآءِ إِلَٰهٌ وَفِى ٱلْأَرْضِ إِلَٰهٌ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾

ތަރުޖަމާ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު ވާނަމަ فَأَنَا = ފަހެ އަހުރެންނަކީ أَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿٨١﴾ = (އެ ދަރިކަލުންނަށް) އަޅުކަން ކުރާމީހުގެ ފުރަތަމަ އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވާނީ މިހެނެވެ. سُبْحَانَ = ހުސް طاهر ވަންތަ ކަލާނގެވެ. (ހުސް طاهر ވަންތަވެ ތާހިރުވެގެން ވެއެވެ.) رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ ވެރި ربّ ގެ رَبِّ الْعَرْشِ = އެއީ عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ. عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން އެ ސިފަކުރާ ކަންތަކުން فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. تَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا = އެމީހުންގެ باطل ގެ ކަންތަކުގައި ވަދެ، އަދި دنيوى ކަންތަކުގައި ކުޅެމުން حَتَّىٰ يُلَاقُوا = އެމީހުން ބައްދަލުކުރުމަށް ދާންދެން يَوْمَهُمُ = އެމީހުންގެ ދުވަހާއި الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ = އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވުނު وَهُوَ الَّذِي = އަދި އެކަލާނގެއީ (އެ الله އީ) فِي السَّمَاءِ إِلَٰهٌ = އުޑުތަކުގައި إله އެވެ. (އެބަހީ އުޑުތަކުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. معبود އެވެ.) وَفِي الْأَرْضِ إِلَٰهٌ = އަދި ބިމުގައިވެސް إله އެވެ. (އެބަހީ ބިމުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ. معبود އެވެ.) وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ، އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَتَبَارَكَ = އަދި بركاة ވަންތަވެ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. (ހެޔޮކަމާއި، بركاة ބޮޑު ގިނަވެގެން ވެއެވެ.) الَّذِي لَهُ = އެކަލާނގެއަށް ވާ ކަލާނގެ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި (އެ ދެބައިގެ ވެރިކަން) وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެ ދެބައިގެ ދޭތެރޭގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، وَعِنْدَهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ވާނީ عِلْمُ السَّاعَةِ = قيامة ގެ އެންގެވުމައި خبر ތަކާއި، އެނގުމެއް (ވާނީ ވަގުތެއް) وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ ރުޖޫޢު ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެވެ. رحمن ވަންތަ الله އަށް ދަރިކަލަކު ވާނަމަ އެ ދަރިކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާ ކަލޭގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވީމުއެވެ. (އެހެން ނަމަވެސް ދަރިކަލަކު ހޯއްދެވުމަކީ އުނި ސިފަތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.)

(٨٢) އުޑުތަކާއި، ބިންގަނޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެ އަދި عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ. އެ ކާފަރުންނާއި، مشرك ން އެ ސިފަކުރާ އެންމެހައި އުނިކަމަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٨٣) އެ رسول الله އެވެ. އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ދުވަސް - قيامة ދުވަސް - އަތުވެއްޖައުމަށް ދާނދެން އެމީހުންގެ باطل عقيدة ތައް، ބޭކާރު ވާހަކައިގެ ތެރޭގައި ޖެހިލައި، ކުޅެކުޅެމުން އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. (އަދި އެ قيامة ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ عذاب އެމީހުންނާ ބައްދަލުވާ ދުވަހެވެ.)

(٨٤) އަދި އެކަލާނގެއީ އުޑުގައި الله އީ އުޑުތަކުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ކަލާނގެއެވެ. އުޑުގައިވެސް معبود އެވެ. އަދި ބިމުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ކަލާނގެއެވެ. ބިމުގައިވެސް معبود އެވެ. (އުޑާއި އެ ދެތާވެސް އަޅުކަންކުރެވުން حقّ إله އަކީ، حقّ معبود އަކީ الله އެވެ. އެހެން އެއްވެސް إله އަކަށް އަޅުކަންކުރެވުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ގަދަވެގެންވާ، އަދި ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨٥) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމާއި، އަދި އެ ދެތަނުގައި ވާހައި ތަކެތީގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ، خالص ވެގެންވާ ކަލާނގެގެ برکاة ވަންތަ ކަމެވެ. އެކަލާނގެގެ ހެޔޮކަން ގިނަވެގެން ވެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހާބެހޭ އެންމެހައި علم އެއް - އެންމެހައި އިނގުމެއް - ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަތުގައެވެ. (އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަމާބެހޭ އެއްވެސް އެއްޗެއް އެކަލާނގެ އެންގެވި މިންވަރަކަށް މެނުވީ ނުވެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދިޔުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

وَلَا يَمْلِكُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِۦ يَٰرَبِّ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَٰمٌ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَلَا يَمْلِكُ = އަދި ملك ވެގެން ނުވެއެވެ. ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އެބައިމީހުން އެ ގޮވާ ތިބާއަޅުކަންކުރާ/
އަޅުކަން އެ ކުރާ ތަކެތީ مِن دُونِهِ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ٱلشَّفَٰعَةَ = شفاعة ތެރިވުމެއް إِلَّا
مَن شَهِدَ = ހެކިވި މީހަކަށް ވެސް بِٱلْحَقِّ = حقّ އަށް (توحيد އަށް) وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ =
އެމީހުން ދަންނަނިވި حال ވެ. وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލު ކުރައްވައިފި ވިއްޔާ/
އެއްސެވުމެއްވިއްޔާ مَّنْ خَلَقَهُمْ = އެމީހުން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ؟ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން
ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން ދުރުކަރުވެނީ ކޮންގޮތަކަށް ކަމުންތޯއެވެ؟
وَقِيلِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު (نبي الله ﷺ ގެ ބަސްފުޅު) يَٰرَبِّ = އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. إِنَّ
هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުންނަކީ (މި مكّة ގެ މީހުން) އެއީ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ = إيمان ނުވާ
ބައެކެވެ. ތިޔަ ނުކުތާ ބައެކެވެ. فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް معاف ކުރައްވާށެވެ. (ގަތި
ނުހަދައްވާށެވެ.) وَقُلْ سَلَٰمٌ = އަދި سلام މީހުން ވިދާޅުވާށެވެ. فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ = ފަހެ ނިކަންމުޅު
އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. (އެނގިދާނެތޯއެވެ.)

إجْمَالِي މާނަ

(٨٦) އަދި الله ފިޔަވައި ބައެއް މީހުން އަޅުކަން ކުރަމުން އައި އެއްވެސް ފަރާތަކަށް قيامة ދުވަހުން شفاعة އެއް ملك ވެގެން ނުވެއެވެ. ލިބިގެނެއް ނުވެއެވެ. ملائكة ބޭކަލުންނާއި، نبي ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަކަށްވެސް އެ ބޭބޭކަލުން شفاعة ކުރި ނުވާނެއެވެ. شفاعة ގެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ކުރާނީ ހަމައެކަނި حقّ އަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. توحيد އަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. الله އީ އެއްކައުވަންތަ إله ކަން ދެނެތިބެ، އެކަމަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. (އެހެންވީމާ، الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަށް شفاعة ގެ އެއްވެސް منفع އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ توحيد އަށް ހެކިވި ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިހިނެއް ހެއްދެވީ؟ އެއީ އެހާ ދިމާލުގެ ބައެކެވެ. مشرك ންނެވެ.

(٨٧) އާ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ކުރެން يعني އެ مشرك ން ކުރެން އެމީހުން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ އަހައިފިއްޔާ، ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އެހެންވީމާ އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަން خلاص ނުކޮށް، އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރުން އެމީހުންނަށް حقّ ވާހި ކަންތައްތަކުން ހުއްޓުނީ ކިހިނެއްތޯ؟ އެއީ އެމީހުން ހަދާ ބޮޑު ދޮގެކެވެ.

(٨٨) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު – يعني رسول الله ﷺ ގެ ބަސްފުޅު "އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުން إيمان އެއް ނުވެއެވެ." އެ ބަސްފުޅު الله تعالى ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެ شكوى ގެ އަޑުފުޅު އެކަލާނގެ އައްސަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.)

(٨٩) އާ رسول الله އެވެ. އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެނބުރި ދުރުހެލިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. سلام އެވެ. (އެއީ سلام ކުރުމުގެ މާނައިގައި ވާ سلام އެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިހިނެއްހެއްދެވީ؟ އެއީ އެމީހުންގެ ފަރާތުން އަބުރުދޫކޮށްލެއްވުމުގެ ބަސް މާނައިގައި ވާ سلام އެކެވެ.) قيامة ދުވަހުން ނިކަންހުރެ (އެއީ ދިމާލުގެ ކަމުގެ ނަތީޖާ/ ފޮނުވުމުގެ عذاب) އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. އެކަމުގެ ހަމަ ދެނެގަންނާނެއެވެ.